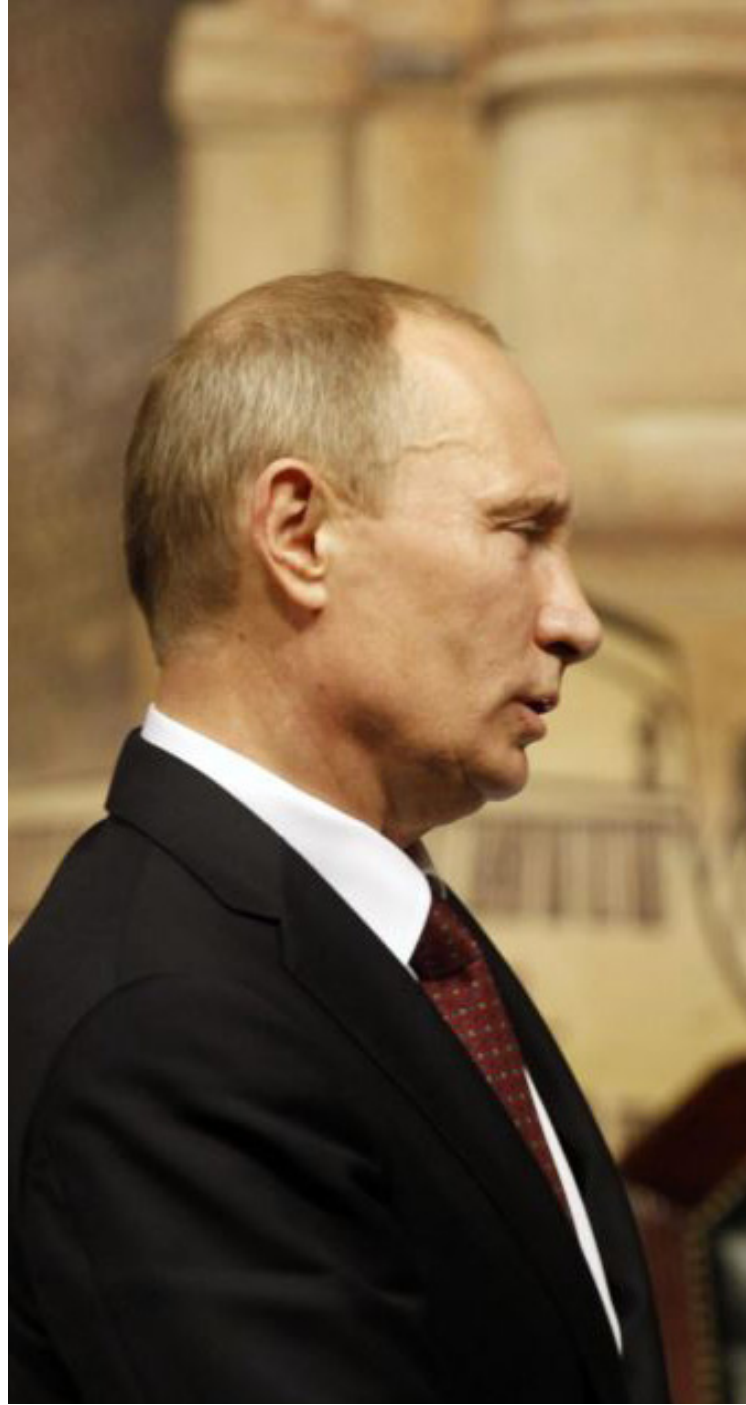

Mayıs ayı
ile birlikte
Türkiye'nin dış
politikasında
yeni bir
hareketlilik
başladı.

► *Türk Dış Politikası*

Türkiye'de Referandum Sonrası Dış Politika Açılımı

Ahmet Ünal **ÇEVİKÖZ**

E. Büyükelçi, BİLGESAM Bilge Adamlar Kurul Üyesi

Cumhurbaşkanı
Recep Tayyip Erdoğan ve
Rusya Devlet Başkanı
Vladimir Putin
arasında görüşme
Soçi, Mayıs 2017

Mayıs ayı ile birlikte Türkiye'nin dış politikasında yeni bir hareketlilik başladı. Bu hareketliliğin başlıca nedenini Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın birbiri ardına gelen Hindistan, Rusya, Çin, ABD ve Belçika seyahatleri oluşturdu. Bu ziyaretler Türkiye'nin aynı zamanda dış politikasındaki çeşitliliğin de bir göstergesi olarak dikkatleri çekti. Türkiye Mayıs ayında bir de İstanbul'da Karadeniz Ekonomik İşbirliği Zirvesi'ne ev sahipliği yaptı. Bütün bu gelişmeler tek tek incelendiğinde, Türkiye'nin durağan bir seyir izleyen dış politikasının rotasını yeniden belirlemeye başladığı seziliyor.

30 Nisan-1 Mayıs tarihleri arasında gerçekleşen Hindistan ziyaretini Türkiye'nin ekonomik ve ticari ilişkilerinde yeni bir açılım olarak ele almak yerinde olacaktır. Çin ile birlikte dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri olan Hindistan özellikle iletişim teknolojisinde ve bilgisayar programcılığında ön sıralarda yer alıyor. Türkiye ile Hindistan G-20 içinde yükselen ekonomiler olarak görüle de, iki ülke arasındaki ticaret hacmi henüz 6,5 milyar dolar civarında bulunuyor. Bu hacmin 5,7 milyar dolarını ise Hindistan'dan Türkiye'ye olan ihracat oluşturuyor.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Hindistan Cumhurbaşkanı Pranab Mukherjee ve Başbakan Narendra Modi ile yaptığı görüşmelerde, ilişkilerin ekonomik boyutunun daha çok öne çıktığı görüldü.

Ziyaret sırasında Türkiye ile Hindistan arasında bir iş forumu gerçekleştirildi. Bu bağlamda, ikili ticaret hacminin en kısa zamanda 10 milyar doların üzerine çıkarılmasının hedeflendiği belirtildi. Aynı zamanda karşılıklı olarak yatırımların artırılması ve ticaretin daha dengeli bir hale getirilmesi öngörüldü. Hindistan ziyaretinde üzerinde durulan konulardan biri de Türkiye'nin son zamanlarda olumsuz etkilenen turizm sektörüydü. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Hindistan vatandaşlarının yurt dışında düğün merasimi düzenlemeye duydukları ilgiyi dile getirerek bu amaç için Türkiye'yi seçmelerini önerdi. Böylece, Türkiye turizm sektörünü "düğün turizmi" ile canlandırmayı hedefliyor.

2017 baharının ikinci önemli ziyareti 3 Mayıs tarihinde Rusya'ya gerçekleştirildi ve Cumhurbaşkanı Erdoğan Rusya Devlet Başkanı Putin ile Soçi'de bir araya geldi. Soçi'deki görüşmenin gündemini Suriye sorunu ve ikili ticari ilişkiler oluştuyordu. 24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye ve Rusya arasında cereyan eden uçak krizinin olumsuz etkilerini aradan

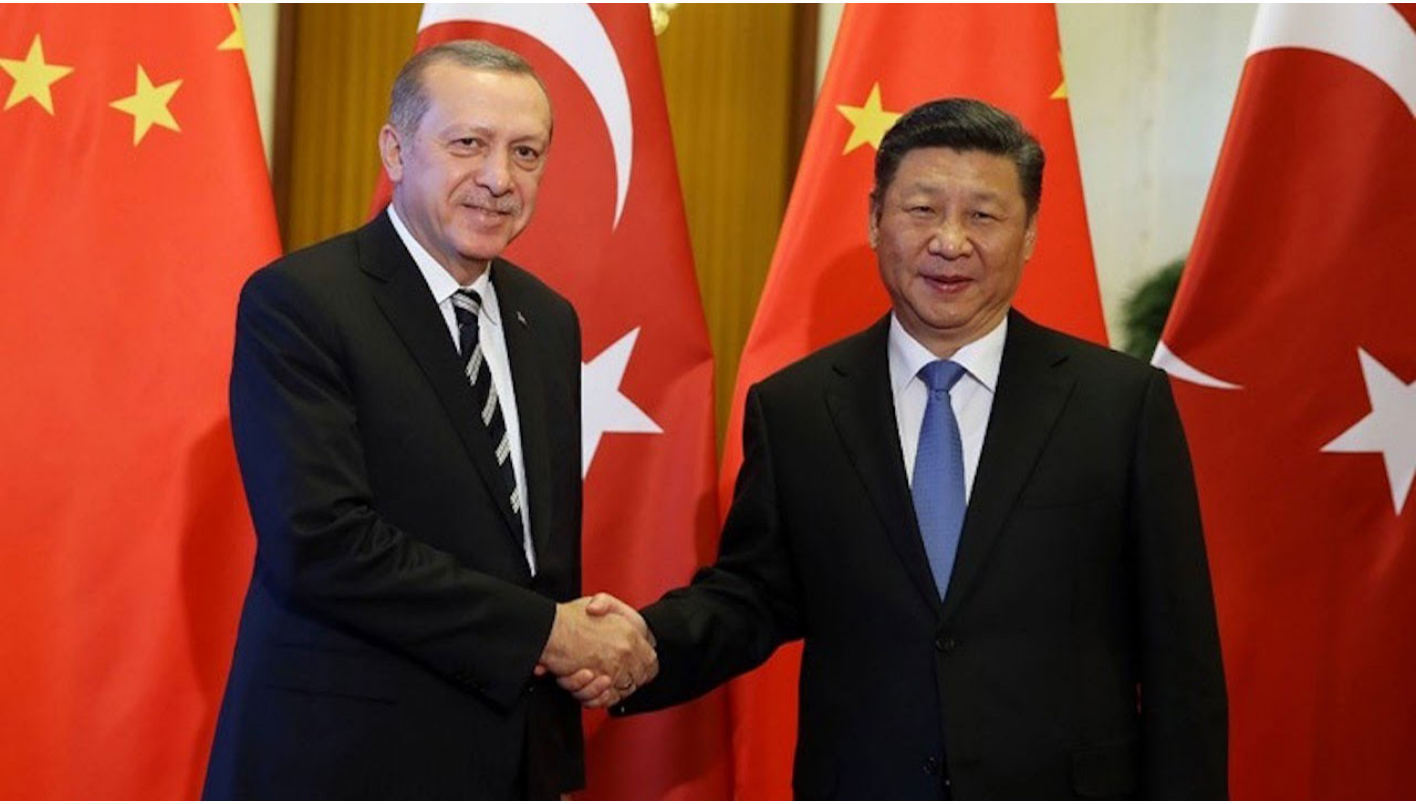
kaldırmak için her iki taraf büyük çaba gösteriyor ve bu nedenle iki lider sıklıkla bir araya geliyorlar. Türkiye ile Rusya arasında yaşanan

uçak krizi de esasen Suriye konusunda iki ülkenin görüşlerinin farklı olmasından kaynaklandı. Ancak bu kriz iki ülkenin Suriye'de mevcut görüş farklılıklarını tam olarak ortadan kaldırmasa dahi, en azından ortak bir platform ve birlikte çalışabilme olanağını bulma arayışlarını hızlandırdı. Nitekim, ilişkilerin normalleşme sürecinin başlamasından sonra Suriye'de rejim ve muhalefet güçleri arasında süren iç savaşın durdurulması için bir ateşkes ilan edilmesi maksadıyla başlatılan Astana süreci Türkiye ile Rusya'yı Suriye'de birlikte hareket etmeye zorladı.

Türkiye ve Rusya, Suriye Krizi'nin çözümüne yönelik görüşmelerin gerçekleştirilmesine yardım eden Astana sürecinin garantörlüğünü üstlendiler. Son Astana görüşmeleri sonrasında Suriye'de dört çatışmasızlık bölgesinin tespiti ve bu bölgelerde ateşkesin sürdürülmesi için ortak bir zemin oluşturma gayretleri de Türkiye ile Rusya'nın Suriye'de birbirlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olan faktörlerden biri olarak dikkati çekiyor. Aslında Türkiye ile Rusya arasında Suriye konusunda önemli görüş ayrılıkları sürüyor. Rusya Şam rejiminin bekasını savunuyor ve görünebilir bir gelecekte ülkeyi bir arada tutabilecek bir alternatif bulunmadıkça bu rejimin sürmesinde ısrarlı davranıyor. Türkiye ise Suriye'de iç savaşın başından beri ülkenin içinde bulunduğu durumun temel sebebinin Şam'daki mevcut rejim olduğunu ileri sürüyor ve bu rejimin değişmesini Suriye'nin huzura kavuşması için elzem gördüğünü dile getiriyor. Soçi ziyaretinden sonra Suriye konusunda bazı ilerlemeler kaydedilse de, ikili ilişkilerde Türk tarım ürünlerine yönelik kısıtlama ve Türkiye vatandaşlarına vize uygulamasının hala kaldırılmaması dikkati çekiyor.

14-15 Mayıs tarihlerinde yapılan Çin ziyareti-ne küresel düzeyde önemli bir inisiyatifin hayata geçirilmesi ile ilgili bir zirve toplantısı vesile oldu. Dünya ile entegrasyon konusunda hızlı bir açılımla önemli ilerlemeler kaydeden Çin G-20 üyesi olarak küresel serbest ticaret ile sermayenin ve işgücünün serbest dolaşımı konularında liberal bir yaklaşımı izliyor. Son yıllarda özellikle Afrika ülkelerinde önemli ya-

Cumhurbaşkanı
Recep Tayyip
Erdoğan'ın
Hindistan Başbakanı
Narendra Modi ile
görüşmesi
Yeni Delhi, Mayıs
2017

tırımlar gerçekleştiren Çin'in büyük projelerin finansmanını sağlayabilmesi küresel ekonomik düzenle hızlı entegrasyonunu da kolaylaştırıyor.

"Tek Kuşak Tek Yol" inisiyatifi Çin'in küresel serbest ticareti ne kadar önemseydiğinin en önemli kanıtı olarak gösterilebilir. Bu yıl Davos Ekonomik Forumu'nda baş konuk olarak konuşan Çin Devlet Başkanı Xi Jinping hem bu projeyi ayrıntılı olarak tanıtabilme olanağını buldu hem de ülkesinin serbest ticaret ile ilgili yaklaşımını diğer ülkelerin liderlerine anlattı. Küreselleşmenin en önemli destekçilerinden olan ABD'nin yeni başkanı Donald Trump'ın serbest ticaret ile ilgili kısıtlayıcı ve himayeci söylemleri dikkate alındığında, dünyanın nasıl bir değişimden geçmekte olduğu anlaşıyor.

Türkiye tarihi İpek Yolu'nun çağdaş yeniden canlandırılması olarak da görülen Tek Kuşak Tek Yol inisiyatifinin bu geniş ulaşım, iletişim ve haberleşme ağının Avrupa ile bağlantısını sağlayan bir coğrafyada yer alıyor. Bu konumuyla da projenin önemli bir ayağını oluşturuyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Çin ziyareti hem Türkiye'nin jeopolitik konumu açısından hem de iki ülke arasındaki turizm ve ticaret alanındaki olanakların değerlendirilmesi açısından yeni fırsatlar doğuracaktır.

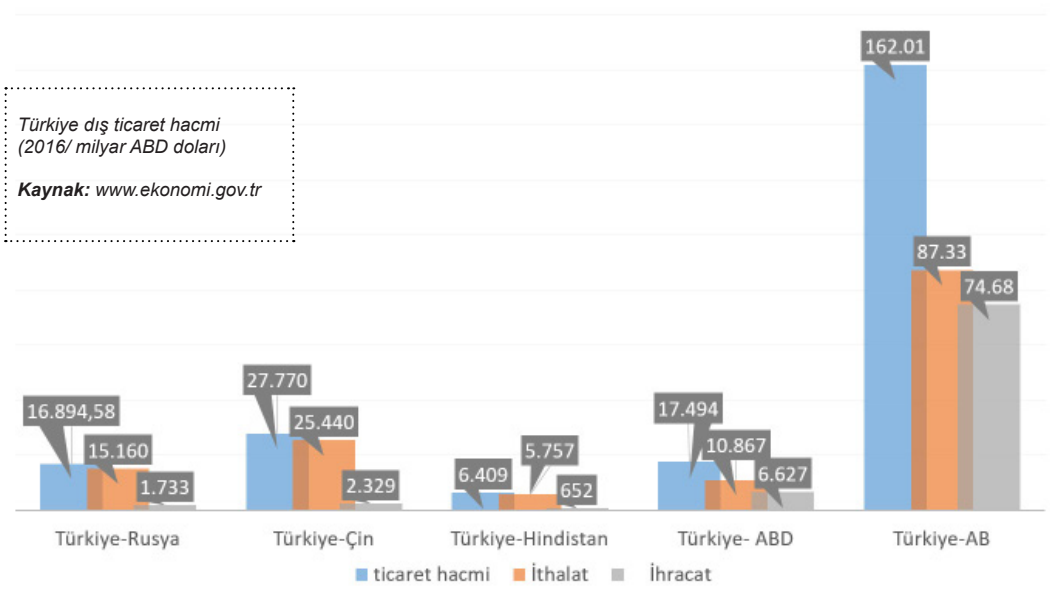
Mayıs ayı programının en önemli ayağını kuşkusuz Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Washington'a yaptığı ziyaret ve Donald Trump ile yaptığı görüşme oluşturdu. Temaslarda iki ülke ilişkilerinde bölgesel güvenlik sorunları ve özellikle Suriye Krizi'ne yaklaşım ele alındı. ABD'nin PYD'yi PKK gibi bir terör örgütü olarak görmemesi, Suriye'de sürdürdüğü terörle mücadele hareketini PYD/YPG unsurlarıyla birlikte

yapması ve son olarak Başkan Trump'ın PYD'ye ağır silahlar verilmesi ile ilgili kararı imzalaması Türkiye'de büyük bir kırılganlık ve hayal kırıklığına sebep oluyor.

Washington'da Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Başkan Trump arasındaki görüşmelerde Türkiye ile ABD arasında Suriye bağlamındaki görüş farklılıklarının giderilemediği anlaşıyor. Bununla beraber, iki ülke arasındaki ilişkileri sadece Suriye konusuna indirmek ve sırf bu nedenle dostluğun bozulduğunu düşünmek yanlış olur. Türkiye ile ABD arasındaki müttefiklik ilişkileri birçok alanda sürdüğü gibi Suriye'de de ileride çatışmasızlık bölgelerinin güvenliğinin sağlanması bakımından yeni ortak anlayışların belirmesine yardımcı olacaktır.

İki egemen ve bağımsız NATO müttefiki arasında her zaman ve her alanda görüş birliği olmasını beklememek, ancak görüş farklılıklarının ilişkilerin bütününe zehirlemesine de izin vermemek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu minvalde, Washington ziyaretinde de taraflar birbirlerine birçok konudaki tutumlarını anlatabilme olanağı buldular. Ancak ne yazık ki, Washington'daki Türkiye Büyükelçiliği konutunun önünde yaşanan olaylar ikili ilişkilerde olumsuz bir iz bırakacağı benziyor.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Çin ziyareti hem Türkiye'nin jeopolitik konumu açısından hem de ticari ilişkiler açısından yeni fırsatlar doğuracaktır.

Üst düzey ziyaretler dış ilişkilerin önemli bir boyutunu oluşturuyor. Bununla beraber dış politika yapımında güçlü diplomasi ve kurumsal ilişkilerin önemli olduğunu da unutmamak gerekiyor.

Mayıs ayında Türkiye önemli bir toplantıya da ev sahipliği yaptı. 1992 yılında Türkiye'nin girişimiyle başlatılan ve bugün Karadeniz havzasında önemli bir işbirliği platformu olarak görülen Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) bu yıl 25. kuruluş yıldönümünü kutluyor. Bu vesileyle düzenlenen zirve toplantısında İstanbul'da bir araya gelen liderler KEİ'nin önündeki yol haritasını değerlendirip çeşitli alanlardaki işbirliği fırsatlarını gözden geçirdiler.

Karadeniz 2008 yılında Rusya-Gürcistan, 2014 yılında da Rusya-Ukrayna arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle eskişi kadar huzurlu ve istikrarlı bir ortama sahip değil. Üye ülkeler arasında çözümlenmemiş sorunların olması, örneğin Azerbaycan topraklarının beşte birinin Ermenistan'ın işgali altında bulunması, Moldova'nın Transdinyester sorununun sürmesi, Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinin bağımsızlıklarını ilan etmeleri, Kırım'ın ise Rusya tarafından ilhak edilmiş olması KEİ içinde olumlu işbirliği yürütülmesinin önündeki engeller olarak kalmaya devam ediyor.

Mayıs ayında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Brüksel'e yaptığı ziyaret ise Türkiye'nin esas itibarıyla dış politikasındaki temel ekseninin bir kez daha güçlü şekilde vurgulanmasına fırsat verdi. Cumhurbaşkanı Erdoğan NATO toplantısı bağlamında müttefik liderlerle görüşme olanağı buldu. Bu vesileyle, Fransa'nın yeni Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Almanya Şansölyesi Angelika Merkel ile yapılan görüşmelerin önemini vurgulamak yerinde olacaktır. Macron, Avrupa Birliği'nin geleceği ile ilgili olarak güçlü bir merkezîyetçilikten yana olduğunu açıkça söyleyen ve gerekirse AB içinde çok vitesli bir yapılanmanın da mümkün olabileceğini savunan genç bir lider. Bu

yaklaşımı yenilenme sürecindeki AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geleceği açısından da önemli yansımalarla yol açabilir.

Merkel ile görüşmenin ana gündem maddesini ise Almanya'nın İncirlik üssü ile ilgili tutumu oluştuyordu. Almanya anayasasına göre ülke dışına asker gönderme yetkisi ancak parlamento kararı ile mümkün olduğundan, Almanya parlamentosu İncirlik'te bulunan Alman askerlerinin durumu ile ilgili bir denetleme ve gözlem yapma yükümlülüğünü anayasal bir gereklilik olarak görüyor. PKK yandaşlarının Almanya'da destek gördükleri düşüncesi nedeniyle Türkiye Almanya'nın bu talebine olumlu yanıt vermiyor. Erdoğan-Merkel görüşmesinin bu konudaki tikanıklığın aşılmasına yardımcı olması umuluyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Brüksel'de AB ile yaptığı toplantı ise Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin kesilmeden sürdürülmesine ilişkin karşılıklı güvencelerin verilmesine yardımcı oldu. İki taraf önümüzdeki bir yıl içinde karşılıklı olarak atılacak adımlar konusunda bir yol haritası çizilmesi düşüncesinde mutabık kaldılar.

Sonuç olarak 2017 yılının Mayıs ayı Türki-

ye'nin bir yandan Hindistan, Çin ve Rusya gibi önemli G-20 üyesi ülkelerle ilişkilerini daha da pekiştirmek için hazır olduğunu, diğer yandan da ABD, NATO ve AB gibi müttefiklik ilişkileri içinde bulunduğu ülkeler ve kuruluşlarla ilişkilerinin yeniden pekiştirildiği ziyaretlerle doluydu. Üst düzey ziyaretler elbette dış ilişkilerin önemli bir boyutunu oluşturuyor. Bununla beraber dış politika yapımında güçlü diplomasi ve kurumsal ilişkilerin ne kadar önemli olduğunu da unutmamak gerekiyor. Türkiye'nin dış politikasında bu unsurların önümüzdeki dönemde yeniden güç kazanması bekleniyor. ■

Karadeniz
Ekonomik İşbirliği
(KEİ) 25.Yıldönümü
Zirvesi 22 Mayıs
2017, İstanbul
Anadolu Ajansı

